

Sopa dels Pobres / Carnestoltes

Sant Pere de Riudebitlles

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Plaça de l'Església.
Emplaçament Plaça de l'Església, al centre de la Vila,

Coordenades:

Latitud: 41.45366
Longitud: 1.70171
UTM Est (X): 391563
UTM Nord (Y): 4589933

Classificació

Número de fitxa 08232 - 47
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Manifestació festiva
Estil / època: Modern Contemporani
Segle XIX
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Ha canviat el destí del àpat, l'hora de celebració i altres detalls del contingut primitiu de la festa.
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Lúdic
Titularitat Pública
Autoria de la fitxa ARQUEOCIÈNCIA - J.M. Huélamo
Data de registre de la fitxa: ds., 15/05/1999 - 02:00

Descripció

La sopa consisteix en un brou de verdures i hortalisses amb carn diversa. Abans es servia en calderes d'aram portades per homes que les agafaven amb unes barres de ferro, amb cullerots també d'aram i mànec de ferro, servint aquest com a mesura de la ració. Per tradició oral se sap que al començament d'aquest segle el servien les dones, vestides de gala per a l'ocasió. La sopa s'acompanyava de pa i de vi, que s'oferia a veure en un porró de grans dimensions, que mai agafaven amb la mà els pobres. En origen, es feia el dimarts de Carnestoltes al matí i es servia exclusivament als pobres de solemnitat, que es disposaven en rengles esperant el menjar. Avui es fa de cara a la nit i es serveix a tothom, tenint un caire festiu. L'àpat col·lectiu i en comú es una de les notes típiques del costumari de carnestoltes (AMADES, 19, II: 159 i s.). Aquesta manifestació festiva està inserida en un conjunt d'altres, i totes juntes formen part de les festes de Carnaval. Així, avui es porten a terme les següents: divendres, arribada del Carnestoltes i concurs de disfresses i carrosses; dissabte (a càrrec del Centre Cultural i Recreatiu) comparsa infantil (iniciada als '70) i ball de disfresses a la nit; dimarts, la Sopa dels Pobres; dimecres, enterrament de la Sardina (crema del ninot). Un costum de Carnaval consistia en que els nois de Sant Pere anaven a Carme, mentre que els d'aquella localitat ho feien a l'inrevés. Fins a la Guerra Civil era tradició del dimarts de Carnaval el ball de les fàbriques. Una orquestra anava de fàbrica en fàbrica i allà s'organitzaven els balls. Aquell dia tothom esperava l'arribada dels músics. També és costum la celebració del Dijous Gras, quan a fàbriques i escoles es feia el berenar.

Observacions:

Un dels cullerots (que representava la mida de la ració, encara que es podia repetir) i el gran porró de vi de la Sopa dels Pobres es conservaven a cal Rafeques i cal Quadres respectivament.

Lamentablement, el porró de cal Quadres avui ha desaparegut. Es conserva un document on es descriuen els fets ocorreguts el dimecres de Carnaval de l'any 1869; la transcripció del document, en el que el rector d'aquella època, Joan Ollé, ho relata, és la següent: "En el dia 9 de febrero dos sugetos disfrazados el uno de Obispo y el otro de Pbro. En paseo estuvieron en el salón de baile por la noche. El primero según voz pública era Domingo Olivella propietario y el segundo era Antonio Lluch, secretario interino de la población. El dia 10, noche de Ceniza, el pueblo quedó escandalizado al ver la comparsa impía compuesta de un dizfraz de Obispo, dos de Cura y uno de monja, yendo delante el carnaval encima de un borrico. El primero, según declaración propia ante mí y D. Simeón Llobet, era el zapatero Ramón Canals: los otros dos según se dijo, eran el papelero llamado Sebastián y el Antonio Lluch, y el último el hijo mayor del panadero Magín Canals..." A las 10 y media de aquella misma noche se pegó fuego a las puertas de esta Iglesia Parroquial... Se logró extinguir aquel fuego que podía ser de fatales resultados..." (Llibre Major, sense paginar. Arxiu Parroquial de SPR) (TORRENTS, 1993, inèdit).

Història

La sopa dels pobres és una tradició molt antiga. Aquests àpats comunitaris tenen a veure, probablement, amb ritus de fertilitat i de vegades també van lligats als ritus del traspàs. A Sant Pere de Riudebitlles aquests ritus ja estan documentats als llibres d'enterraments dels anys 1611 al 1701 i des del 1700 fins al 1750; era costum entre les famílies benestants oferir pa, coca o panellets als assistents al final de l'enterrament o de la novena pel difunt (TORRENTS, 1993, inèdit: 50-51). De tota manera, el primer document escrit que coneixem que parla específicament de la sopa dels pobres, tracta d'un acord de l'Ajuntament del 27 de febrer de 1870, en el que es parla de la Comissió de Calderes per la sopa que es dona tots els anys per Carnaval. La tradició oral recollida ens parla de que antigament les senyores de Sant Pere feien una sopa per als pobres de solemnitat que acudien de tota la contrada i més enllà; la feien en determinades cases pudents, i la servien les senyores vestides amb les seves millors gales. Solien posar-se vestits de color negre protegides amb magnífics davantals amb puntes. Més endavant, cada barri feia una olla diferent: hi havia

molta competència per veure qui la feia més bona. A més a més del menjar, es llogava una orquestra que anava a cercar les diferents olles tot fent una cercavila. Després d'anys de no celebrar-se, el 1984 es va recuperar dins les Festes de Carnaval. La sopa es fa de cara a la nit i es serveix a tothom a la plaça de l'Església. És un acte molt popular. Aquesta sopa es fa el dimecres de Carnaval. Una altra manifestació festiva era la crema a la plaça de l'església del Carnaval (es conserva un ganxo llarg de ferro a la cantonada esquerra de la portalada d'accés al temple). Abans el Carnestoltes, que era vestit en algunes cases, era traslladat a l'om d'un ruc fins a la plaça. Molts anys l'han vestit les dones. Resulta molt eloqüent la transcripció d'un document del 1869, en el que el rector d'aleshores, Joan Ollé, descriu els fets ocorreguts (es pot llegir a l'apartat d'observacions). Una altra dada interessant és la de la recopilació publicada per Francesc Pujol i Joan Amades el 1936, en la que es recullen dues danses de caràcter carnavalesc que es ballaven, o es tenia encara constància de que s'havien dansat al poble de Sant Pere. Aquestes danses eren: 1, el "Ball de cançons", ball carnavalesc fet al so de cançons populars cantades. En general, per aquest ball eren preferides les cançons d'aire alegre i de lletra satírica. La dansa solia començar amb no molts concurrents i anava augmentant tal com s'acostava el Carnestoltes." Els balladors, formant llargues corrues, seguien els carrers de la població, visitant els d'un carrer als d'un altre, barrejant-se, entaulant competències en el cant, segons les simpaties o rivalitats. El dia de Carnestoltes es reunien tots a la plaça més gran del poble i armaven un gran ball general, sempre rodó i al so de cançons cantades" (PUJOL, AMADES, 1936: 120-121). 2, el "Dansot", aquest es feia al so de cançons populars. "Els balladors formaven rodona, tan gran com convingués, agafats de les mans; anaven voltant al ritme de les cançons i accionaven de tant en tant d'acord amb les accions indicades per la lletra que cantaven. Utilitzaven totes aquelles cançons de ritme escaient, però les més corrents eren "El frare blanc", "El rector de Cornellà", "Mestre Joan", i d'altres de caient grotesc i maliciós i de tonada viva i alegre (PUJOL, AMADES, 1936: 223-224). Cap d'aquestes danses es perpetuen a la memòria oral de la gent de Sant Pere de Riudebitlles, però no es estranya la seva existència. Joan Amades, segurament el seu compliador en aquest cas, era un bon coneixedor d'aquestes terres, doncs no s'han d'oblidar les llargues temporades que passava a la seva residència d'estiu al proper municipi de Sant Quintí de Mediona.

Bibliografia

AMADES, J. (1985). *Costumari Català. El curs de l'any. Vol. III.* Barcelona. Edit. Salvat. PUJOL, F. AMADES, J. (1936). *Diccionari de la Dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors. Del Cançoner popular de Catalunya, vol. I, Dansa.* Barcelona. Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera. TORRENTS I ROSÉS (1993, inèdit). *Transformacions demogràfiques en un municipi industrial català: Sant Pere de Riudebitlles, 1608-1935.* Tesi Doctoral. Departament d'Història Contemporània. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

